

Zitting 1978–1979 Nr. 90b

15 300 V

Beleidsdebat over onderwerpen rakende het Departement van Buitenlandse Zaken (met uitzondering van het onderdeel NAVO, waarover van de vaste Commissies voor Buitenlandse Zaken en voor Defensie opmerkingen in het verslag over het hoofdstuk Defensie (X) der rijksbegroting voor dit dienstjaar worden opgenomen)

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 11 mei 1979

1.3a.2. Bilaterale verhouding Nederland-Bondsrepubliek

Hoewel inderdaad het in deze vraag vermelde televisie-vraaggesprek – hetwelk uitsluitend een aangelegenheid is geweest van de betrokken West-Duitse omroeporganisatie – aanvankelijk aanleiding heeft gegeven tot een aantal negatieve reacties in de Bondsrepubliek Duitsland met betrekking tot Nederland, lijkt er geen reden te bestaan voor de gevolgtrekking, dat de totaliteit der betrekkingen tussen de beide landen daarvan een wezenlijk ongunstige weerslag heeft ondervonden.

Zowel op regeringsniveau als tussen regionale en gemeentelijke overheden bestaan zeer intensieve contacten, die een duidelijke weerspiegeling vormen van het uitstekende karakter van de verhouding tussen Nederland en de Bondsrepubliek. Het beleid van de Regering is er, zoals o.m. op 8 februari jl. tot uitdrukking werd gebracht in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, op gericht, de contacten en samenwerking tussen beide landen nog verder te intensiveren.

1.4. De verdere behandeling van wetsontwerp 14 006

Het streven is erop gericht om de nadere memorie van antwoord inzake het wetsontwerp 14 006 (Sanctiewet 1977), nog voor het zomerreces aan de Eerste Kamer toe te zenden.

5. Personeelsbeleid

b1. Niet in alle door Staatssecretaris Beyen bezochte landen is het nodig de Nederlandse vertegenwoordigingen uit te breiden. In overleg met de Minister van Economische Zaken is evenwel een aantal posten aangewezen waarvan de bezetting hetzij kwantitatief dan wel kwalitatief doelmatig zou kunnen worden versterkt. Enkele uitbreidingen hebben inmiddels reeds plaatsgevonden en wel met name in Djedda (met een handelssecretaris en een lokaal aangenomen handelsassistent), en in Cairo waar door uitbreiding met een deskundige voor ontwikkelingssamenwerking de reeds werkzame handelssecretaris zich thans geheel aan zijn eigenlijke taak kan wijden.

Een kwalitatieve versterking vond plaats in Peking waar, ingevolge een mutatie, een Chinees sprekende secretaris ten behoeve van de handelsbevordering werd gedetacheerd.

De volgende posten komen in aanmerking voor uitbreiding binnen afzienbare tijd:

- een van de beroepsconsulaten-generaal aan de Westkust van de Verenigde Staten;
- de ambassades in Peking, Seoul en Abu Dhabi.

Alle genoemde uitbreidingen (met uitzondering van de Chinees sprekende secretaris) betreffen een versterking met ambtenaren van de Buitenlandse Dienst. Het is daarnaast de bedoeling een aantal personen met ervaring op het gebied van de handelsbevordering bij wijze van experiment op bijzonder contract aan te stellen, die o.m. zullen worden geplaatst te Tokio en Koeweit. In Qatar wordt getracht een plaatselijk ingezetene als consulaire agent te vestigen.

De evengenoemde maatregelen zijn niet uitputtend. De Regering blijft attent op de eventuele noodzaak van verdere versterkingen.

II. VREDE EN VEILIGHEID

1. Verenigde Naties

Tijdens de 33ste zitting van de Algemene Vergadering der VN zijn over de kwestie van de Spaanse Sahara twee ontwerp-resoluties ingediend. In één daarvan, ingediend door landen die het onafhankelijkheidsstreven van het Frente Polisario onderschrijven, lag de nadruk op het zelfbeschikkingsrecht en het recht op onafhankelijkheid van de bevolking van de Westelijke Sahara en op de verantwoordelijkheid van de VN voor de dekolonisatie van het gebied. In het andere ontwerp, opgesteld door de staten die steun verlenen aan de Marokkaanse en Mauretaanse zienswijze op het probleem, werd nageoeg uitsluitend aandacht geschonken aan de pogingen die in het kader van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid worden ondernomen om het geschil tot een oplossing te brengen. Geen van beide ontwerpen bevatte elementen die voor het Koninkrijk geheel onaanvaardbaar waren; omdat echter, zoals hierboven reeds aangeduid, achter de ontwerpen de beide kampen in het geschil schuilgingen, zou een keuze ten gunste van één van beide onvermijdelijk zijn uitgelegd als steun aan hetzij de ene, hetzij de andere zijde in het conflict. Omdat de Regering het wenselijk oordeelt in dit conflict enige afstand te bewaren, is te zamen met de partners van de Negen besloten tot een onthouding op beide ontwerp-resoluties. Tegen deze achtergrond moge het duidelijk zijn, dat de letter van de beide ontwerpen geen hoofdrol heeft gespeeld; het is dan ook niet mogelijk een antwoord te geven op de vraag welke elementen daaruit de redenen zijn geweest om geen voorstem uit te brengen.

a2. De Regering is van mening dat intensievere contacten met de Chinese Volksrepubliek geen negatieve invloed hoeven te hebben op de ontspanning tussen Oost en West. Hoewel de Chinese regering zoals bekend sceptisch staat tegenover de mogelijkheden van een dergelijke ontspanning, is haar herhaaldelijk – ook tijdens het recente bezoek van de eerste ondergetekende aan China – duidelijk gemaakt dat Nederland en de andere Westelijke landen grote waarde hechten aan verdere ontwikkeling van het ontspanningsproces. Anderzijds is aan de Sovjet-Unie en haar bondgenoten meermalen de verzekering gegeven dat de ontwikkeling van betere betrekkingen en samenwerking met China in geen enkel opzicht tegen de Oosteuropese landen is gericht. Voor een nadelig effect van geïntensiveerde contacten met China voor de ontspanning tussen Oost en West ziet de Regering derhalve geen redenen.

b1. De hoop op een periode van vrede en herstel voor Indochina, na de gebeurtenissen in 1975, is een illusie gebleken.

De tegenstellingen tussen Vietnam en China en Vietnam en Cambodja zijn, zoals bekend, recentelijk op gewelddadige wijze aan de dag getreden.

De Regering acht het Vietnamese ingrijpen een ernstige schending van de onafhankelijkheid van Cambodja. Deze constatering staat los van het afwijzend oordeel van de Regering over het beleid van het bewind-Pol Pot op het gebied van de mensenrechten.

Anderzijds dient het te worden betreurd dat China hierin aanleiding heeft gezien tot een militaire actie tegen Vietnam. Deze ontwikkelingen hebben de tegenstellingen in de regio verscherpt.

Om de stabiliteit in Zuidoost-Azië niet verder in gevaar te brengen is het van het grootste belang dat de partijen bij het geschil alsmede de grote mogendheden zich de nodige zelfbeperking opleggen met betrekking tot de huidige conflicten in het gebied. Van even groot belang acht de Regering het dat de vreemde troepen zich uit de bezette gebieden terugtrekken en dat het Cambodjaanse volk vrijelijk zijn eigen regering kan kiezen.

C. De vervolgbijeenkomst te Madrid van de CVSE

c2. Hoewel reeds thans veelvuldig wordt gesproken over de voorbereiding van de CVSE-vervolgbijeenkomst in Madrid, zowel in diverse samenwerkingsverbanden als in bilaterale contacten met andere deelnemende landen, zoals o.m. tijdens mijn recente bezoeken aan Bulgarije, Roemenië en Joegoslavië, kan niet worden gezegd dat in deze gesprekken reeds concrete afspraken of voorstellen worden voorbereid. Het lijkt dan ook in dit stadium minder zinvol om reeds tot een regelmatige gedachtenwisseling met de Commissie over te gaan.

De Slotakte van Helsinki verplicht alle deelnemende staten tot een diepgaande gedachtenwisseling over de tenuitvoerlegging van de bepalingen van de Slotakte tijdens vervolgbijeenkomsten. Dit betekent dat ook mensenrechten en menselijke contacten in Madrid ter sprake zullen komen. Er is echter geen sprake van een tegenstelling tussen mensenrechten en ontspanning, integendeel respect voor de mensenrechten vormt een noodzakelijke bijdrage tot de vergroting van het onderling vertrouwen en is erdoor van essentieel belang voor de voortgang van de ontspanning. Daarnaast betreft ontspanning niet slechts betrekkingen tussen staten, maar ook en vooral die tussen volken en individuele burgers, zodat ook in dit opzicht schendingen van de mensenrechten en belemmering van menselijke contacten nadelig zijn voor de détente.

Welke «conferentiestrategie» ook zal worden toegepast in Madrid, het rechtstreeks verband tussen mensenrechten en ontspanning zal een essentiële factor moeten zijn. Het spreekt hierbij vanzelf dat confrontatie in Madrid niet in de bedoeling ligt, doch dat zal worden gestreefd naar een zakelijke en niet-polemische dialoog tussen Oostelijke, Westelijke en neutrale landen.

d1. Voor het antwoord op deze vraag moge voor wat de verdere vooruitzichten van SALT betreft worden verwezen naar het bijgevoegde antwoord op de desbetreffende vraag welke is gesteld in het voorlopig verslag van de vaste Commissies voor Defensie en voor Buitenlandse Zaken van de Tweede Kamer in het kader van de vaststelling van hoofdstuk X (Departement van Defensie) van de rijksbegroting 1979. De Regering heeft het voornemen om zodra de ondertekening van SALT II een feit is haar opvattingen over de precieze inhoud van dit akkoord te geven.

Volstaan moge thans worden met te wijzen op de grote betekenis welke de Regering aan SALT toekent, met name voor het vergroten van de stabiliteit in de nucleaire balans tussen VS en SU door het vestigen van lagere plafonds op de strategische nucleaire wapens van deze landen, maar ook gezien het aspect dat in zekere mate rekening wordt gehouden met de kwalitatieve aspecten van de nucleaire bewapeningswedloop.

15 300

Hoofdstuk V
Departement van
Buitenlandse Zaken

Hoofdstuk X
Departement van
Defensie

Nr. 38**NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG**

Ontvangen 5 december 1978

3, 4, 5 en 6. Het vertrouwelijke karakter van de consultaties in NAVO-verband over de bilaterale SALT-onderhandelingen tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie laat niet toe dat hierover mededelingen worden gedaan. Wel kan worden onderschreven dat een beperkt aantal knelpunten het tot stand komen van een akkoord over SALT-II heeft vertraagd, maar er bestaat goede hoop dat deze knelpunten binnen afzienbare tijd tot een oplossing kunnen worden gebracht. Over de implicaties van SALT-II en een mogelijke SALT-III voor de veiligheidssituatie in Europa kan worden opgemerkt dat de SALT-onderhandelingen uiteraard voor de veiligheidssituatie in Europa van belang zijn. Deze kan immers niet los worden gezien van de op afschrikking berustende NAVO-strategie, waarvan de strategische wapens van de VS als onderdeel van de triade van conventionele wapens, tactisch-nucleaire wapens en strategische wapens een onmisbaar onderdeel vormen. Het lijkt waarschijnlijk dat een SALT-II overeenkomst de weg zal vrijmaken voor onderhandelingen over verdergaande reducties, met name ook over beperkingen ten aanzien van de kwalitatieve aspecten van de nucleaire bewapening. Deze onderhandelingen, die ook op de zogenaamde «grijze zone» betrekking zouden kunnen hebben, zouden van (meer) directe betekenis kunnen zijn voor de veiligheidssituatie in West-Europa, maar op dit moment kan moeilijk op deze vraag een antwoord worden gegeven. Dit antwoord is onder meer afhankelijk van de uiteindelijke inhoud van een SALT-II-overeenkomst en van de militair-technische en politieke ontwikkelingen die bij een volgende onderhandelingsronde aan de orde zullen zijn. De betrokkenheid van de Europese NAVO-partners bij de onderhandelingen is naar het oordeel van de Regering voldoende gewaarborgd door middel van de huidige bondgenootschappelijke consultatieprocedures. Bij deze consultaties is gebleken dat de Verenigde Staten bij het bepalen van hun standpunt rekening houden met de meer specifieke Europese veiligheidsbelangen die aan het slot van vraag 3 worden genoemd.

Er bestaat geen nauwkeurige definitie van het begrip «grijze zone». Oorspronkelijk werd hiermee bedoeld op de wapensystemen die noch in SALT noch in MBFR voorwerp van onderhandeling waren. In de thans gangbare terminologie heeft men vooral het oog op: de Backfirebommenwerper, de SS-20 raket en de cruise missile.

e2. Inleiding

Met de indiening van het nucleaire aanbod in de MBFR-onderhandelingen heeft het Westen de bereidheid uitgesproken om in het kader van een bevredigende MBFR-overeenkomst te komen tot een vermindering van een gedeelte van de nucleaire bewapening van de VS in Europa.

Het recht om technologische verbeteringen aan te brengen in de Westerse bewapening, incl. de kernwapens, blijft vanzelfsprekend onaangetast.

f. Humanitair oorlogsrecht

Op interdepartementaal niveau is een aanvang gemaakt met de opstelling van de stukken voor de parlementaire goedkeuring van de twee Aanvullende Protocolen van 12 december 1977 bij de vier Geneefse Verdragen van 12 augustus 1949 inzake de bescherming van slachtoffers van internationale gewapende conflicten (Trb. 1978, 41 en 42). Verwacht kan worden dat deze voorbereidingen nog dit najaar zullen worden afgerond. Het ziet er dus naar uit dat deze regelingen in het parlementaire jaar 1979-1980 aan de goedkeuring van de Staten-Generaal zullen kunnen worden onderworpen.

3. Het Midden-Oosten

a1. Zoals bekend heeft de Nederlandse Regering te zamen met de andere partners van de Negen bij een aantal gelegenheden, laatstelijk nog op 26 maart jl. verklaard dat een alomvattende, duurzame en rechtvaardige vredesregeling in het Midden-Oosten slechts tot stand zal kunnen komen indien bij de totstandkoming daarvan tevens aan het recht van het Palestijnse volk op een eigen land, in de praktijk gestalte zal worden gegeven.

Welke uiteindelijke territoriale vorm een dergelijk Palestijns vaderland zal moeten aannemen, zal moeten worden overeengekomen door alle partijen die bij het conflict betrokken zijn, inclusief het Palestijnse volk.

a2 en a3. In de verklaring van de Negen over het Midden-Oosten van 29 juni 1977 werd in de officiële tekst gesproken van «homeland». De vertaling hiervan is «eigen land». In de verklaring van de Negen van 26 maart jl. wordt in de officiële ditmaal Franse tekst gesproken van «patrie». De juiste vertaling hiervan is «vaderland». Geplaatst is de context van beide verklaringen zien ondergetekenden geen wezenlijk verschil tussen beide aanduidingen.

a4. De Negen beschouwen het Israëliisch-Egyptisch vredesverdrag als een eerste stap in de richting van een alomvattende vredesregeling in het Midden-Oosten en zullen alle pogingen steunen die ertoe kunnen leiden dat het huidige verdrag zal kunnen worden uitgebreid tot de nagestreefde globale vredesregeling, aanvaardbaar voor alle partijen betrokken in het Midden-Oostenconflict. Het valt op dit moment nog niet aan te geven welke vorm mogelijke steun van de Negen aan een later stadium van het vredesproces zou kunnen aannemen.

a5. De Regering is van mening dat de tekst van de verklaringen van de Negen van 26 maart jl. alle elementen bevat die naar haar opvatting essentieel zijn voor de totstandkoming van een allesomvattende vredesregeling in het Midden-Oosten. Als zodanig heeft de verklaring van de Negen dan ook dezelfde strekking, als die welke de Regering aflegde op 26 maart jl. ter gelegenheid van het bereiken van overeenstemming over de tekst van het Israëliisch-Egyptisch vredesverdrag.

c1. Als gevolg van de voortdurende verwarde situatie in Iran bestaat nog geen duidelijk inzicht in de positie van de verschillende minderheden in Iran. Er zijn eerste ondergetekende echter op dit moment geen gegevens bekend, die erop zouden wijzen dat het nieuwe regime in Iran van plan zou zijn een fundamentele wijziging aan te brengen in de positie van de Joodse burgers in dat land.

c2. Hoewel de situatie onduidelijk is, bestaat de indruk dat thans in Iran op alle gebieden getracht wordt een strikte naleving af te dwingen van de Islamitische wetten en voorschriften. Hierbij wordt een belangrijke rol gespeeld door de leden van de overal in het land opgerichte zgn. revolutionaire comités. In deze situatie vond en vindt een interpretatie en toepassing van de Islamitische wetten en voorschriften plaats, waarover klaarblijkelijk ook binnen de Iraanse regering en samenleving verschillend wordt gedacht. De Regering hoopt, dat het centrale gezag in Iran op korte termijn verstevigd zal kunnen worden en dat zulks mede zal leiden tot een verantwoord beleid ten opzichte van de mensenrechten en de rechtsbedeling in dat land.

4. Zuidelijk Afrika

b1. Het gegeven van de olieboycot van Iran jegens Zuid-Afrika behoort naar het oordeel van ondergetekenden zeker een element te vormen in de discussie tussen de Negen inzake een eventueel algemeen olie-embargo c.q. andere maatregelen, waarmee de Zuidafrikaanse regering onder druk zou kunnen worden gezet om het apartheidsregime te beëindigen. Deze discussie vindt op permanente basis plaats, zodat voor specifieke stappen op dit ogenblik geen aanleiding is.

Wij hebben gestemd voor de aanbeveling van de Algemene Vergadering, die met Nederlandse steun tot stand is gekomen tot een olie-embargo tegen Zuid-Afrika in een eerste stadium. Dat standpunt zullen wij vanzelfsprekend verder uitdragen. Maar zoals al in eerdere debatten in deze Kamer van de zijde van de Regering is gesteld, gebeurt dat in Europees verband en in het kader van de Verenigde Naties. Wat de VN betreft is het natuurlijk aan de Veiligheidsraad om mandatoir een olie-embargo op te leggen.

5. Latijns Amerika

a. Chili

De verantwoordelijkheid voor het beleid ten aanzien van de exportkredietgaranties berust primair bij de Minister van Financiën. De Minister van Buitenlandse Zaken kan, indien hij zulks gewenst acht, trachten hierop invloed uit te oefenen door middel van gesprekken met deze voornoemde ambtgenoot of zo nodig een bepaalde zaak aan de Ministerraad voorleggen. Na de val van de regering van President Allende in Chili heeft het toenmalige kabinet met betrekking tot de exportkredietgaranties ten aanzien van Chili een besluit genomen. Dit besluit is nog onverminderd van kracht en komt in zijn uitwerking neer op het volgende.

In beginsel kunnen voor april 1974 bestaande limieten niet worden verhoogd. Indien voor april 1974 Chili in de polis was opgenomen, is afgifte van een kredietlimiet onder gelijktijdige intrekking van een lopende maar niet gebruikte limiet onder dezelfde polis, tot tenminste het bedrag van de af te geven limiet, mogelijk. Voor exporttransacties, zodoende niet voor transitoren driehoekszaken, geldt daarenboven dat binnen het kader van het gevoerde dekkingsbeleid, dat beoogt geen wezenlijke uitbreiding te geven aan de per april 1974 aanvaarde engagementen, nieuwe kredietlimieten c.q. verhogingen van bestaande limieten kunnen worden vastgesteld, evenwel uitsluitend onder reeds lopende omzetpolissen, omdat op kopers in Chili geen nieuwe polissen kunnen worden uitgereikt, noch Chili aan bestaande polissen kan worden toegevoegd.

a2. De aan het betreffende lid van de Tweede Kamer toegezegde en verstrekte nadere inlichtingen, zijn in het hierboven gegeven antwoord vervat.

6. Wereldwijde energievraagstukken, o.a. het ongeluk met een kernenergiecentrale te Harrisburg

a1. De Regering heeft begrip voor de bezorgdheid van de Commissies met betrekking tot het ongeval in de kerncentrale nabij Harrisburg. Gelijk bekend heeft zij bij monde van de Minister van Sociale Zaken daaromtrent op 5 april jl. in de Tweede Kamer reeds een verklaring afgelegd. Ingevolge een bij die gelegenheid gedane toezegging zullen de betrokken bewindslieden een nota aan de Tweede Kamer doen toekomen. Deze nota bevat een uitvoerige beschrijving van de verschillende aspecten van het voorval te Harrisburg. Voorts wordt daarin ruime aandacht geschonken aan de betekenis daarvan voor de kerncentrales in Nederland, alsmede aan hetgeen in verschillende internationale organisaties wordt ondernomen of nog zal geschieden met betrekking tot de veiligheidsvoorschriften voor kerncentrales. Ondergetekenden veroorloven zich, ter aanvulling van de hierna te geven antwoorden, naar de inhoud van bedoelde nota te verwijzen.

a2. De Regering meent dat de veiligheidsvoorschriften voor kerncentrales internationaal zoveel mogelijk dienen te worden geharmoniseerd. Dit is ook een doelstelling welke in het kader van Euratom wordt nagestreefd. Naast het overleg dat zal plaatsvinden in Euratom, het Nucleair Energie Agentschap (NEA) van de OESO en in de Internationale Atoom Organisatie (IAEA) zal de Regering waar nodig internationale activiteiten ontwikkelen of steunen die de veiligheid van kerncentrales kunnen bevorderen.

a3. Ondergetekenden delen niet de opvatting dat in het algemeen kan worden gesproken van onveiligheid van de bekende soorten kerncentrales. Voor het overige moge worden verwezen naar het antwoord op vraag a2 waaruit blijkt dat zij in alle daarvoor in aanmerking komende fora zullen streven naar verbetering van de veiligheidsvoorschriften voor kerncentrales.

a4. De Regering beschikt niet over een overzicht van alle «ongelukken» of «bijna-ongelukken» die zich met betrekking tot kerncentrales in de wereld hebben voorgedaan.

a5. In de eerdervermelde nota van de Regering werd reeds toegezegd dat alle over het ongeluk van Harrisburg beschikbare gegevens zoveel mogelijk gepubliceerd zullen worden.

b. De Regering ziet in het gebeurde te Harrisburg geen aanleiding de deelneming van Nederland aan Urenco wederom aan de orde te stellen.

III. EUROPESE SAMENWERKING

A. EEG

1. Inleidende opmerking

Naar aanleiding van de achterstand, welke Nederland heeft bij de tenuitvoerlegging van EG-richtlijnen, is recentelijk besloten tot de instelling van een interdepartementale ad hoc werkgroep, die tot taak heeft de bestaande moeilijkheden bij de tenuitvoerlegging van de richtlijnen te analyseren en bij te dragen aan de tijdige implementatie van Gemeenschapsrecht in nationaal recht. De werkgroep zal in verband hiermee een inventaris maken van de richtlijnen, die alsnog uitvoering behoeven en daarnaast een signaalfunctie vervullen ten aanzien van recent aangenomen en nog aan te nemen richtlijnen. Indien dit voor de inventarisatie van de nog niet geïmplementeerde richtlijnen nodig is, zal contact met de Europese Commissie worden opgenomen.

2. Institutionele aspecten

a1 en a2. De Regering is zich zeer bewust van de nadelen verbonden aan een overhaaste behandeling van het wetsontwerp schadeloosstelling Ne-

derlandse leden van het Europees Parlement. Met het oog hierop wordt alles in het werk gesteld om een zo spoedig mogelijke indiening van genoemd wetsontwerp bij de Staten-Generaal te realiseren.

b. Een van de hoofddoelstellingen van het Nederlands beleid inzake de Europese integratie is altijd geweest het versterken van een democratische controle op Europees niveau van de besluitvorming in Brussel. Enerzijds vindt dit zijn uiting in de realisering van de rechtstreekse verkiezing van de leden van het Europees Parlement, anderzijds in een voortdurend proces van ontwikkeling van de bevoegdheden van het Europees Parlement. Het ligt in de lijn van dit beleid, dat de Regering, óók in de toekomst, zal blijven streven naar uitbreiding van die bevoegdheden. Wel is de Regering zich daarbij ervan bewust dat de mogelijkheden op korte termijn bescheiden lijken te zijn nu andere lid-staten, die de huidige verdeling van bevoegdheden niet onbevredigend achten, het Nederlandse streven niet ondersteunen. De uitbreiding van bevoegdheden zal voorts in sterke mate worden bepaald door de wijze waarop het nieuwe, direct gekozen, Parlement zijn gezag en invloed voelbaar zal weten te maken.

3. Intern beleid

3a. Het is een feit dat de kosten van het landbouwbeleid beslag leggen op een zeer belangrijk deel (in 1978: $\pm 75\%$) van de totale middelen. De vraag of aldus onvoldoende middelen overblijven voor andere gemeenschapstaken zoals energiebeleid, regionaal beleid, milieubeleid, enz., kan echter niet zonder meer bevestigend beantwoord worden. Bedacht dient immers te worden dat het landbouwbeleid tot de voornaamste en oudste peilers van de Gemeenschap behoort. Reeds uit dien hoofde vervult het landbouwbeleid, men kan bijna zeggen «traditioneel», een belangrijke rol in de Gemeenschap en dienovereenkomstig in de begroting der Gemeenschap. Daar komt bij dat dit beleid zich in de loop der jaren over een steeds groter terrein is gaan uitstrekken. Zo werd, naast de aanvankelijk dominerende positie van «noordelijke» produkten, allengs meer aandacht besteed aan de «zuidelijke» produkten (zuidvruchten, wijn, tabak, olijven, enz.). Ook hierdoor bleef, ook bij een uitbreiding van het totaal der middelen, het beslag daarop t.g.v. de landbouw groot. Een derde factor, die een belangrijke rol speelt, is de sterk toegenomen aandacht voor structuurmaatregelen. Het gaat hierbij vooral om middelenoverdrachten ten behoeve van achtergebleven gebieden in Italië en Frankrijk en in mindere mate het VK en Ierland.

Los van het voorgaande dient voorts gewezen te worden op twee elementen die nauw verband houden met de vraag of er sprake is van een overheersende positie van de kosten van het landbouwbeleid.

De gunstige effecten van het landbouwbeleid (de verzekering van een redelijk inkomen, d.m.v. gegarandeerde prijzen, verhoging van de efficiency in het landbouwbedrijf) vertonen ook, een uiteraard ongewilde, schaduwzijde: overschotten in bepaalde sectoren waarvan de «boterberg» grote bekendheid heeft verworven. Niet ontkend kan worden dat het ontstaan van overschotten tot kostbare consequenties aanleiding geeft. De Regering constateert echter tot haar voldoening een groeiend besef dat de productie beter afgestemd dient te worden op de vraag.

In Europees kader, met name in de Landbouwwraad, begint de discussie hierover op gang te komen. In dat kader wordt diepgaand besproken in hoeverre het prijsbeleid een middel vormt tot het terugbrengen van de productie op een niveau waarbij vraag en aanbod meer in evenwicht zullen zijn. Men kan echter niet voorbijgaan aan de constatering dat het doorvoeren van op zichzelf wenselijke aanpassingen van het landbouwbeleid een proces van langdurige onderhandelingen zal meebrengen zowel tussen lid-staten met soms afwijkende belangen in de landbouwsector als ten aanzien van de middelen nodig voor het bereiken van een meer evenwichtige productie. Zo wordt door sommigen gesteld dat alleen het prijsmechanisme tot dat doel zal leiden. An-

deren menen dat aanvullende maatregelen nodig zullen zijn. Ten slotte kan hierbij nooit de inkomenspositie van de boer uit het oog verloren worden. Eerste ondergetekende herhaalt daarom voor de goede orde hetgeen hij reeds boven aangegeven heeft, te weten dat aanpassingen van het huidige prijsbeleid noodzakelijk zullen zijn. Zulks kan leiden tot een matiging van de kosten van dat beleid ten opzichte van de totale begroting, indien bij alle betrokkenen de wil tot aanpassing aanwezig is.

Ten slotte zij er met nadruk op gewezen dat de «overheersende positie» van meergenoemd landbouwbeleid in de begroting van de Gemeenschap, zijn verklaring vindt in de slechts beperkte mate waarin het beleid van de Gemeenschap zich op andere terreinen ontwikkeld heeft. Juist de in de vraag gesuggereerde taken van de Gemeenschap, zoals energie-, milieu- en regionaal beleid zijn pas – in tegenstelling tot het landbouwbeleid – sedert enkele jaren onderwerp van overleg in de Gemeenschap. Op deze terreinen is slechts gedeeltelijk sprake van een communautair beleid en wel naast een nationaal beleid. Indien en voor zover bij voorbeeld op genoemde terreinen een allesomvattend communautair beleid tot stand zal komen, zal daarmee ook het relatieve beslag van het landbouwbeleid op de totale middelen afnemen. Het wil ondergetekende voorkomen dat ook dit tweede element onmisbaar is bij de beoordeling van de kosten van het landbouwbeleid.

3b. Sociaal beleid

De Regering beschikt in beginsel niet over informatie inzake de interne besluitvorming binnen de Europese Commissie aangezien de beraadslagingen van de Commissie vertrouwelijk zijn. Overigens is de Regering van mening dat de problematiek van de jeugd- en vrouwenwerkeloosheid alle aandacht verdient en een gedegen aanpak op communautair niveau behoeft. De passages die hieraan gewijd zijn in diverse conclusies van het voorzitterschap van de Europese Raad geven daar duidelijk blijk van.

4a.2. GATT-onderhandelingen

Tijdens de zojuist afgelsoten Tokio-ronde, waarvan de tot nu toe bereikte resultaten op 12 april jl. te Genève werden geparafeerd, hebben de Europese Gemeenschappen een actieve rol gespeeld. De Europese Commissie, die de feitelijke onderhandelingen namens de EEG voerde, heeft tijdens de vier jaar durende onderhandelingen weliswaar niet alle beoogde resultaten kunnen bereiken, maar van het algehele resultaat kan toch een positieve invloed op de wereldhandel worden verwacht.

Zo is men het eens geworden over een globale tariefverlaging van 25 à 30%. Dat een dergelijke substantiële verlaging kon worden bereikt komt mede doordat de EEG bij het begin van de onderhandelingen had aangekondigd te zullen streven naar een globale verlaging van 40%; deze positiebepaling heeft de toon gezet voor de daarna gevoerde onderhandelingen. Verder is de Gemeenschap tijdens de bilaterale onderhandelingen met de VS bereid geweest tot een grote mate van soepelheid toen de VS dreigde de zgn. «waiver» (i.e. ontheffing van invoerbelemmeringen) niet te zullen verlengen. Gelukkig bleek mede door het optreden van de Gemeenschapsonderhandelaars, een dergelijke verlenging toch wel mogelijk.

De Regering betreurt het overigens dat de ontwikkelingslanden de door de grote drie (VS, EEG en Japan) gevoerde onderhandelingsmethode als negatief hebben ervaren. Deze onderhandelingsmethode bestond hieruit dat men eerst onder elkaar tot overeenstemming trachtte te komen om pas daarna met de ontwikkelingslanden te praten. Nederland heeft geprobeerd om in deze procedure verandering te brengen door de ontwikkelingslanden in een eerder stadium bij de onderhandelingen te betrekken.

De ondergetekenden hopen dat het tijdens de komende UNCTAD V te Manila mogelijk zal blijken om de nog openstaande vraagpunten met betrekking tot de Tokio-ronde op een voor de ontwikkelingslanden bevredigende manier te benaderen, zodat de onvrede van deze landen met de totale resultaten van deze Tokio-ronde enigszins weggenomen zal kunnen worden.

4b.2. Griekse dienstweigeraars

Eerste ondergetekende moge in dit verband verwijzen naar zijn desbetreffend antwoord op vragen resp. van de heer Broeksz, in mei van het vorig jaar, alsmede van de leden van de Tweede Kamer, de heren Brinkhorst en van der Spek, bij gelegenheid van de behandeling van de begroting van het departement van Buitenlandse Zaken in februari jl.

Eerste ondergetekende is voornemens, zodra zich daartoe opnieuw een geëigende gelegenheid voordoet, andermaal de persoonlijke aandacht van mijn Griekse ambtgenoot voor deze aangelegenheid te vragen.

De aan eerste ondergetekende op 20 maart jl. door de leden der Kamer, de heer Gooden, mevrouw Van den Heuvel-de Blank en de heer Louwes over dit onderwerp gestelde schriftelijke vragen zijn inmiddels beantwoord.

Vraag van de heren Brinkhorst (D'66) en Van der Spek (PSP) over de kwestie van de Griekse dienstweigeraars

In mei vorig jaar heb ik naar aanleiding van een vraag van de geachte afgevaardigde Broeksz, in de Eerste Kamer over dit onderwerp gezegd van oordeel te zijn dat oplossing van deze kwestie geen voorwaarde mocht zijn voor onze steun aan de Griekse toetreding tot de EG.

Ik heb er bij die gelegenheid op gewezen dat de toetreding een zo algemene en belangrijke politieke zaak is, dat men daarbij niet een kwestie in het geding zou moeten brengen die ongetwijfeld onjuist en betreurenswaardige kanten heeft, maar toch slechts in een verwijderd verband staat met de gehele toetredingsproblematiek.

Overigens wil ik niet onvermeld laten, dat ik de kwestie van de Griekse dienstweigeraars meermalen bij mijn Griekse collega aan de orde heb gesteld en duidelijk heb gemaakt dat deze zaak hier te lande zeer kritisch wordt bezien. In die gesprekken is mij gebleken dat de Regering te Athene vastbesloten is de wet van oktober 1977, die bedoeld is om voor dienstweigeraars uit geloofsovertuiging een alternatief te scheppen voor het vervullen van de normale dienstplicht, ook volledig door de militaire rechtbanken te doen uitvoeren.

Volgens informatie die mij kortgeleden dienaangaande hebben bereikt, heeft de situatie met betrekking tot de toepassing van de desbetreffende wetgeving in de militaire rechtspleging, inderdaad inmiddels een wijziging in gunstige zin ondergaan.

De heer Broeksz heeft mij een vraag gesteld over de Griekse dienstweigeraars. Deze kwestie houdt ons op het ministerie al geruime tijd bezig en bij mijn eerste optreden als minister werd ik daarop al gewezen. De geachte afgevaardigde heeft mij verzocht de Griekse ambassadeur over deze kwestie bij mij te roepen. Tijdens het jongste bezoek van de heer Karamanlis aan Nederland heb ik van die gelegenheid gebruik gemaakt om het met mijn Griekse collega direct te bespreken. Ik ben het niet eens met de heer Broeksz als hij zegt dat hij de oplossing van deze kwestie als voorwaarde wil stellen aan onze steun tot de Griekse intrede in de EG.

Ik geloof dat dit een zo algemene en belangrijke politieke zaak is dat men die niet mag ophangen aan iets dat ongetwijfeld onterecht is en onjuist, maar toch een facet is van de gehele problematiek. Ik heb mijn Griekse collega wel duidelijk gemaakt dat dit facet een vlek wierp op de overigens zo goede betrekkingen tussen Nederland en Griekenland. Hij heeft mij verzekerd – het is een kwestie van militair recht en burgerrecht – dat de Griekse regering er met alle kracht naar streeft om het burgerlijk recht te laten prevaleren.

Ik kom nog even terug op de kwestie van de Griekse dienstweigeraars waaromtrent de heer Broeksz mij weer heeft gevraagd hierover met de ambassadeur te gaan spreken. Ik heb toch duidelijk gesteld dat ik deze kwestie op een veel hoger niveau heb besproken en dat de Griekse regering zich ervan bewust is dat deze kwestie aandacht verdient. Zij heeft mij toegezegd dat zij ernaar zal streven om het civiele recht het militaire recht te laten overheersen.

Ik ben het uiteraard helemaal met de heer Broeksz eens dat de situatie nog steeds uitermate onbevredigend is, maar ik vind toch dat ik, juist vanuit het oogpunt van de mensenrechten, mijn plicht heb gedaan om deze zaak op het eerder door mij aangeduide niveau te bespreken. Ik heb wel gezegd – men kan hierover eindeloos met elkaar praten – dat ik de Griekse toetreding tot de EG voor het gehele land zo belangrijk vind dat ik de Nederlandse steun tot dat toetreden daardoor niet wil onthouden.

Ik zeg niet dat ik dat vanwege deze kwestie doe; ik heb al gezegd dat het een onbevredigende situatie is, maar ik vind het geen goede reden om onze steun niet te verlenen. Ik vind anders dat wij onze prioriteiten verkeerd leggen. Uiteraard kunnen wij de Grieken er steeds op wijzen dat dit een vlek is op hun blazoen die zij moeten verwijderen in het geheel van de goede betrekkingen die wij verder met Griekenland hebben.

IV. HUMANITAIRE VRAAGPUNTEN

1. Nota mensenrechten

De nota is op 7 mei 1979 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangeboden.

3a. De taak van de Europese Commissie is omschreven in artikel 155 van het verdrag. Deze omschrijving laat, naar het voorkomt, enige ruimte voor de Commissie in haar bilaterale contacten met derde landen, ook de aandacht te vestigen op het in acht nemen van de rechten van de mens. Eerste ondergetekende onderschrijft dat het optreden van de Commissie (zie ook het antwoord op vraag 3b) inderdaad kan bijdragen tot het in deze vraag aangegeven doel. Beseft dient evenwel te worden dat de Commissie – tenzij zij handelt krachtens een uitdrukkelijk mandaat van de Raad – ter zake optreedt binnen het kader van haar eigen verantwoordelijkheden. Deze laatste kunnen nooit los gezien worden van de grenzen die artikel 155 stelt. Voor wat de mogelijkheid van een uitdrukkelijk mandaat van de Raad betreft, zij verwezen naar het antwoord op de volgende vraag.

3b. Vanaf het begin van de zgn. Lomé II-onderhandelingen is het probleem van de mensenrechten voorwerp van overleg binnen de Negen en tussen deze en de ACS-landen geweest. Nederland en ook de Europese Commissie heeft zich bij herhaling en met nadruk uitgesproken voor een regeling in de nieuwe overeenkomst die voorkomt dat de Gemeenschap medeplichtig zou kunnen worden geacht aan bedoelde schending door, in geval daarvan, hulp aan het betrokken land voort te zetten. Het Nederlandse streven vindt slechts weinig steun. In het overleg met de ACS-landen werd tot op heden nog weinig animo geconstateerd om de mensenrechtenproblematiek in de nieuwe overeenkomst op te nemen.

Aangezien de Lomé II-onderhandelingen nog niet afgesloten zijn, kan op de uitslag daarvan niet vooruit gelopen worden. Wel willen ondergetekenden verzekeren dat zij het bovenuiteengezette standpunt zullen blijven verdedigen.

4. Voor wat betreft datgene wat tijdens enige van zijn recente bezoeken door eerste ondergetekende te berde is gebracht op het gebied van de mensenrechten en hetgeen daarop door zijn respectieve ambtgenoten is geantwoord, geldt, dat zowel in zijn persoonlijke gesprekken met de diplomatieke vertegenwoordigers van een aantal landen hier ter stede en via contacten op hoog ambtelijk niveau, alsook door de Nederlandse Ambassadeurs in de onderscheidene hoofdsteden in hun contacten met de bevoegde instanties aldaar, alles in het werk wordt gesteld om de aandacht voor de daarvoor in aanmerking komende kwesties levend te houden, teneinde de van Nederlandse kant gewenste resultaten te bereiken.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
C. A. van der Klaauw

De Minister voor Ontwikkelingssamenwerking,
J. de Koning